

»Man kan ikke lade Gallup-undersøgelser ligge til grund for anklagemæssige beslutninger«

En uafhængig anklagemyndighed er essentiel, hvis borgerne skal have tillid til retsvæsnen. Det siger den norske rigsadvokat, efter der i august var stor diskussion om den danske rigsadvokats forhold til regeringen

Af Andreas Rasmussen

Den nytiltrådte rigsadvokat i Danmark, Jan Reckendorff, kom i midten af august i offentlighedens søgelys, da han lod sig interviewe til Politiken. Her sagde han blandt andet, at det »er en prioritering og et pejlemærke for mig«, at anklagemyndigheden er »en dygtig og aktiv medspiller i forhold til at få implementeret ministerens og regeringens politik«.

Og om kriminelle udlændinge konstaterede han: »Regerings politik er, at så mange som muligt kriminelle udlændinge skal udvises. Man skal gå til kanten og kun undlade udvisning, hvis det med sikkerhed er i strid med Danmarks internationale forpligtelser ... Det er jo demokrati i mine øjne: Det er noget regeringen har besluttet, og det skal jeg selvfølgelig udføre. Det ville da være mærkeligt, hvis jeg sagde: Det synes jeg ikke. Jeg er jo politisk neutral.«

Artiklen medførte en offentlig diskussion af embeddets uafhængighed. Juraprofessor emirita Eva Smith kaldte hans tilgang »nye toner« og mente, han havde »misforstået magtens tredeling«. Også oppositionen kritiserede Rigsadvokatens udtalelser. Omvendt fik Reckendorff opbakning og støtte fra Venstre og Dansk Folkeparti.

I et efterfølgende læserbrev præciserede han sine udtalelser, som han mente var blevet »højlydt misforstået«.

I indlægget skrev han blandt andet, at »... når Folketinget vedtager ny lovgivning,

hvor der står, at flest mulige kriminelle udlændinge skal udvises af Danmark, er det vores pligt at gå til grænsen af loven, men aldrig over den. (...) Jeg garanterer befolkningen, at regeringen aldrig er kommet med så meget som anbefalinger til, hvordan jeg skal træffe en konkret afgørelse«.

»Uafhængigheden er helt central«

I Norge har anklagemyndighedens rolle også været til diskussion for nylig. De senere år har to forskellige arbejdsudvalg anbefalet den norske regering, at Rigsadvokatens uafhængighed indskrives i den norske grundlov.

Netop uafhængigheden er central for

”

I Norge er der ingen tvivl om, at alle politikere anerkender og accepterer, at Rigsadvokaten er uafhængig

Tor-Aksel Busch
den norske rigsadvokat

borgernes tillid til retssystemet, mener den norske rigsadvokat, Tor-Aksel Busch.

Han ønsker ikke at kommentere den danske diskussion. Derimod vil Tor-Aksel Busch gerne fortælle, hvordan han ser på forholdet mellem anklagemyndighed og politikere i almindelighed og i Norge i særdeleshed.

»I Norge er der ingen tvivl om, at alle politikere anerkender og accepterer, at Rigsadvokaten er uafhængig i alle enkeltsager. Selv om der findes en teoretisk mulighed for, at regeringen kan instruere mig, så er det ikke sket, siden vi fik den nuværende struktur i 1887. Hvis regeringen gjorde dét, ville det udløse dramatik i Stortinget. Uafhængigheden er helt central,« siger Tor-Aksel Busch, som Information møder i Oslo.

Rigsadvokaten er anklagemyndighedens grand old man. Han har passet posten i 21 år efter ti år som vicerigsadvokat. Med næsten et halvt liv i toppen af retsvæsnen bag sig har den 68-årige jurist forlængst etableret sig som en autoritativ stemme i den retspolitiske debat i Norge.

Loyal to Familia-forbuddet

Balladen om den nye rigsadvokat i Danmark tager udgangspunkt i forbudssagen mod banden Loyal to Familia (LTF). I første omgang bad justitsminister Søren Pape Poulsen (K) Rigsadvokaten undersøge mulighederne for at forbyde banden. Da Rigsadvokaten vendte tilbage med en positiv vurdering af mulighederne for at forbyde LTF, udtalte ministeren i en pressemeddelelse: »Jeg har i dag bedt Rigsadvokaten forberede en sag om opløsning af Loyal to Familia.« Og det gjorde Rigsadvokaten så.

Tor-Aksel Busch understreger, at Rigsadvokaten i Norge godt kunne imødekomme

et ønske fra justitsministeren eller regeringen i Norge om at vurdere muligheden for at føre en sag.

»Men vi ville aldrig lægge vægt på, at regeringen ønskede sagen ført. Vi kan ikke føre en sag til det yderste af loven eller pressebeviserne til det yderste, hvis ikke vi mener, at der er et fagligt grundlag for det,« siger Tor-Aksel Busch og peger i retning af Stortinget, der ligger et par hundrede meter fra Rigsadvokatens spartanske lokaler.

»Der er forskellige juridiske situationer i Danmark og Norge, men jeg tør godt sige, at i Norge ville der ikke fra politisk hold komme en bestilling, om at en bestemt sag skal rejses. Det havde aldrig set dagens lys, og hvis det så dagens lys, så ville det ikke give noget resultat. Så kategorisk kan jeg godt være.«

I Norge er det dermed alene de bredde, strategiske penselstrøg, som går fra politisk hold til anklagemyndigheden.

»Hvis regeringen og Stortinget siger, at de ønsker et øget fokus på butikstyverier, så ville jeg være nødt til at omsætte det til en form for handling. I et demokrati er det politikerne, der står for prioriteringen af kriminalitetsområder, og sådan skal det være,« siger han.

Spionjæger

Tor-Aksel Busch har været involveret i de fleste af Norges største kriminalsager de seneste fire årtier, f.eks. Anders Breiviks terrorangreb i 2011 og røveriet mod NOKAS' værdicentral, hvor en politimand blev dræbt af skud, da røvere slap afsted med 57 millioner norske kroner.

Men allerede under Den Kolde Krig opdagede han, at anklagemyndigheden var

»Jeg er formentlig den rigsadvokat i Norden, der taler mest frit. Det handler ikke om, at jeg er så meget modigere end mine kolleger, men om rammerne for mit arbejde,« siger Tor-Aksel Busch. Arkivfoto: Lise Åserud/Scanpix Ritzau

de har sagt, at det er så sjældent, at der er politisk indblanding, at de lever godt med det. Jeg har argumenteret for, at det norske system er bedre, fordi der kan være situationer, hvor politikere har rent politiske interesser i et bestemt resultat, og bare den mulighed kan give usikkerhed i offentligheden. Så hvis jeg skulle give et råd til danske politikere, så var det at sætte anklagemyndighedens uafhængighed på dagsordenen.«

Principperne frem for alt

Tor-Aksel Busch ved godt selv, at han ikke er en helt normalt embedsmand. Hverken set med danske eller norske briller.

»Jeg er formentlig den mest frittalende rigsadvokat i Norden. Det handler ikke om, at jeg er så meget modigere end mine kollegaer, men om rammerne for mit arbejde.«

Under Arendalsugen, en pendant til Folkemødet på Bornholm, var han i paneldebatten med sin justitsminister og et medlem af Stortingets justitsudvalg om, hvordan efterforskningsindsatsen kan blive bedre i de nye politidistrikter.

»Jeg stod foran publikum og efterlyste tiltag fra politisk side. Det tror jeg ville være utænkeligt i Danmark eller Sverige.«

Netop diskussionen om kvaliteten af efterforskningen har fyldt meget de senere år. En stort anlagt politireform har ikke løst problemet, og Tor-Aksel Busch er ikke bleg for at kritisere noget af den efterforskning, der bliver lavet.

»Kvaliteten er for ujævn. Vi har sager, der ikke opklares, som burde have været opklaret. Der er sager, der opklares for sent, og der er afhøringer af mistænkte og vidner, der er for ujævne i niveau. Det samme gælder gerningsstedundersøgelser. Heldigvis har vi også sager, der er helt forbilledligt efterforsket og godt håndteret af anklagemyndigheden, så vi ved, hvilken retning vi skal i,« siger han og peger på flere årsager til situationen:

»De nyuddannede får ikke nok vejledning, og anklagemyndigheden stiller ikke tydelige krav til kvaliteten af efterforskningen. Der er ikke ressourcer nok, hverken hos efterforskere eller anklagere. Lønnen og karrieremulighederne gør det sværere at fastholde dygtige efterforskere, og desuden er der et betydeligt efterslæb på IT-området.«

Med halvandet år tilbage på posten gør Tor-Aksel Busch så småt klar til at give sit livsværk videre.

»Vi skal sikre, at den liberale retsstat består med både kvalitet og styrke, men uden at overbruge straf. Vi bruger magt mod vores egne borgere, og det maner til både eftertænksomhed og en understregning af, at vi har et stort ansvar.«

Med syv børnebørn og en lille bondegård har Tor-Aksel Busch rigeligt at se til, når arbejdslivet er forbi. Det er dog ikke derfor, at han nægter at skrive en bog om sine mere end 40 år i anklagemyndigheden, siger han.

»En bog om en, der har prøvet at gøre det så godt, han kan, den er der ingen, der vil læse.«

Rigsadvokaten har ikke ønsket at kommentere denne artikel.

den rette arbejdsplads for ham. Som 34-årig var Busch med til at køre sagen mod den socialdemokratiske politiker Arne Treholt, der havde ageret spion for både Rusland og Irak.

»Det var meget udfordrende. Vi havde kontakt til både MI6 i London og den amerikanske efterretningstjeneste, og det var interessant for en fyr i midten af trediverne. I dag har jeg svært ved at forstå, at de turde sætte så unge folk på så vigtig en opgave,« siger han om dét, der stadig i dag er Norges største spionskandale.

»Vi gik ikke ind i sagen med et bundet mandat fra regeringen eller ministeriet. Vi skulle foretage en kritisk, samvittighedsfuld vurdering af, om der var grundlag for tiltale, og i så fald for hvad. Vi ville ikke gå på akkord med de principper, vi var oplært til at følge.«

Spionen Arne Treholt fik tyve års fængsel, men blev benådet af helbredsmæssige årsager efter otte års afsoning.

Egentligt var det en tilfældighed, at rigsadvokaten blev rigsadvokat. Som nyuddannet søgte han tre forskellige juriststillinger og fik dem alle tre. Men det var politiet, der ringede først, så han takkede ja til stillingen som anklager, og siden steg han hurtigt i graderne. I dag er der længe mellem, at Tor-Aksel Busch fører sager, men helt færdig med retssalene er han ikke.

»Jeg tror stadig, at der er et par sager tilbage i mig,« siger han med henvisning til, at han om halvandet år runder 70 og derfor bliver tvunget på pension.

Forudsætning for et demokrati

Tor-Aksel Busch er optaget af anklagemyndighedens rolle i samfundet. Ikke bare for-

holdet til politikerne, men i lige så høj grad i forhold til det, han kalder 'publikum', nemlig borgerne og medierne.

»Som anklager er man i en position, hvor man kan bruge magt mod sit eget lands borgere. Varetægtsfængsling og fængselsstraffe er statens stærkeste virkemidler til at adfærdsregulere. Det er måske store ord, men et velfungerende retssystem, herunder anklagemyndigheden, er en forudsætning for et moderne demokrati. Hvis det ikke bare skal forblive ved festtalerne, så må man arbejde for at vække tillid. Det indebærer for eksempel at være tilgængelig og at være transparent,« siger han og skifter så toneleje:

»Men det betyder ikke, at du skal søge tillid ved at træffe populære afgørelser. Du skal hele tiden træffe de afgørelser, der er juridisk korrekte. Så må vi tage på os, at nogle af de afgørelser kan være vanskelige at forstå for publikum, f.eks fordi de ikke kender alle fakta i sagen.«

Breivik-sagen

Hans principper om retssikkerhed blev sat på karrierens største prøve, da han var med til at tilrettelægge sagen mod den højreradikale terrorist Anders Behring Breivik, der først dræbte otte personer med en bilbombe i Oslo og derefter skød 69, fortrinsvis unge mennesker, på øen Utøya.

»Hele pressen og mange andre råbte op om, at Breivik skulle erklæres tilregnelig. Han havde haft evne til at planlægge og kraft til at gennemføre sit angreb – han kunne ikke være utilregnelig. Men de norske tilregnelighedsregler baserer sig ikke på gennemføringskraft og vurderingsevne,« siger han.

Tor-Aksel Busch fortæller, hvordan anklagemyndigheden tilrettelagde proceduren:

»Aftenen før mødtes vi allesammen. Jeg sagde, at vi ikke skulle være fastlåste. Hvordan beviser vi, at Breivik er tilregnelig? Det kunne ingen af os fuldt ud. Det gav en styrke, selvom det kom på et tidspunkt, hvor jeg nærmest kunne høre suset udenfor, når jeg åbnede vinduet: 'Breivik er tilregnelig!«

Retten kom dog til en anden konklusion end rigsadvokaten: Breivik blev kendt tilregnelig og fik lovens hårdeste straf i form af 21 års fængsel.

»Hvis vi havde procederet på, at Breivik var tilregnelig, så havde det nok givet en kortsigtet popularitet, og der var sikkert nogle lederskribenter, der havde rost vores vurdering. Nu roste de i stedet retten. Selvom jeg følte et stærkt pres fra medierne for at komme til en anden konklusion, så kunne vi ikke gøre andet end det, vi mener er rigtigt. Man kan ikke lade Gallup-undersøgelser ligge til grund for anklagemæssige beslutninger,« konstaterer han for så at fortælle en anekdote, der efter hans opfattelse siger meget om embedets uafhængighed.

»Efter vores aftenmøde før proceduren ringede jeg og orienterede justitsministeren om udfaldet i al fortrolighed. Hun var helt professionel. Jeg er helt sikker på, at hun ville have set det som en fordel, hvis vi havde erklæret Breivik tilregnelig, men hun sagde ikke et ord og tog vores afgørelse til efterretning. Der var ingen forsøg på at påvirke vores beslutning. Det var meget tilfredsstillende at opleve, at uafhængigheden har bred accept.«

Og så vender han alligevel tilbage til Danmark, selvom han har sagt, at han ikke vil udtale sig om andre landes forhold.

»Jeg har snakket med nogle af mine tidligere danske kolleger om forskellene, hvor